

ОДЕСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ОДЕСЬКА ОБЛАСНА РАДА
УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ОДЕСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Туристично-культурологічний проект “ШЛЯХАМИ ОДЕЩИНИ”

Ананьївські перлини

- Легенди, міфи, невідомі сторінки історії
- Сучасний Ананьїв
- Видатні постаті, яких шанує ананьївська земля
- Непідтвержені документальні факти

Передмова

Як часто буває, що ми не знаємо про справжні перлини, які розкидано не десь далеко по світам, а поруч. Наприклад, багато хто з одеситів жодного разу за все життя не бував у Білгород-Дністровській та Ізмаїльській фортеці, нерубайських катакомбах, побачити які їдуть туристи з усіх усюд! А скільки ще таких цікавих міст і селищ на нашій благословенній землі – Одещині!

Тому Одеським обласним центром української культури започатковано краєзнавчо-культурологічний проект, який має на меті вивчення та популяризацію історико-культурної спадщини Одещини, розкриття потенціалу розвитку „зеленого” туризму, створення постійнодіючих туристичних маршрутів, пошук шляхів вирішення екологічних проблем, вивчення життєвого шляху видатних постатей в історії Одещини та їхньої творчої спадщини, розвиток творчих здібностей молоді (залучення їх до молодіжних формувань та з’єднань, проведен-

ня фестивалів, молодіжних таборів тощо). Поряд з іншими напрямками реалізація проекту передбачає розробку своєрідних путівників, які б включали у себе історичні довідки, матеріали наукових досліджень, міфи і легенди пов’язані з темою дослідження, зовсім свіжі журналістські розслідування.

Першою „ластівкою” стала розробка буклету „Леся Українка – шляхами Одещини”. Наступним кроком є випуск видання, яке ви зараз тримаєте в руках. Гортаючи сторінки, ви відкриєте для себе новий, досі невідомий Ананьїв. Розпочнеться мандрівка з історії та легенд, на які неабияк багате це місто. Потім ви поринете у розповідь про життя і творчість видатних постатей, які прославили Ананьїв. Дійсно, земля, родюча на таланти! Адже тут народжувались, жили і працювали народні майстри, вчені, композитори...

Сподіваймось, що вам буде цікаво відправитись у цю захоплюючу мандрівку до давнього козацького міста Ананьїва! Рушаймо разом!

Легенди, міфи, невідомі сторінки історії

Душевно, майже елегійно представляє Ананьїв „Путівник по південно-західним казенним залізним дорогам”, виданий в Києві у 1898 р: „Це невелике чистеньке та облаштоване містечко, одне з найкращих повітових міст Херсонської губернії... Загальне враження Ананьїв залишає дуже приємне: чистенькі невеличкі будиночки привітно визирають із зелені дерев, і часом здається, що знаходишся десь у дачному куточку, а не у забутому посеред наших південних степів маленькому повітовому містечку”.

Гімназійне містечко

Територія, на якій розташоване місто, була заселена з давніх часів. В околицях Ананьїва і села Боярки знайдено римські монети II століття нашої ери.

Одеський краєзнавець Олег Губар у своїй статті „Я пам’ятаю Ананьївський порт” із задоволенням розмірковує: „Підводні човни сюди, правда, не доходили, однак гребні галери у свій час ходили майже до самих витоків Тилигула. Згідно джерела, що заслуговує на довіру, Тилигул колись був навіть судоходною річкою, і... років сорок тому при розкопуванні русла цієї річки біля одного млина знайдено було великий якір”.

У газеті „Одеські вісті” за №167 (01) від 11.09.2003 р. уточнюється: „...великий якір від

Єврейська школа-хедері

римської галери”.

Із „Записок Імператорського одеського товариства історії і давнини” (Економічна друкарня та літографія, Поштова, №43 1894 р.) відомо, що „...в Ананьївському повіті, в місті Ананьїві викладач гімназії випадково викопав глиняну статуетку фалічного вигляду. Зберігається у місцевій гімназії. Нам передали також про знахідку в Ананьїві величезного якоря на значній глибині від поверхні землі”.

Археологи натрапили на золоті і чеканні монети Юлія Цезаря та срібні Олександра Македонського. Поселенці осідали на цих землях та надовго втриматися не могли: їх притискали нові завойовники. І так століття за століттям: киммерійці, скіфи, сармати, готи, гуни, авари, печеніги, татари, ті ж римляни, які на багато років розбивали табір для своїх легіонів. Усі вони – пращури нинішніх поколінь, які так чи інакше збагатили своїми знаннями та майстерністю нащадків, як мозаїку сформувавши культуру цього краю.

Історик Скальковський вважає, що засновниками сучасного Ананьїва були молдавські переселенці.

Є ще інша версія. Почесний громадянин міста Борис Робул, колишній викладач тактики у вищій офіцерській школі, займаючись військовою історіографією, вийшов на Маршала Радянського Союзу Малиновського. Як видно зі спогадів, військовоначальник дуже тепло відгукнувся про Ананьїв, який знав і любив „його розумне планування, завжди жваву вулицю Мільйонну, багатющі базари та чудових людей”. Під час спілкування виникла розмова про назву міста. Згідно похідного щоденника, який вів у 1398 році монах Ігнасіо Лукашинос, вона пов'язана із походом литовського князя Вітовта до Криму. Там йому сподобались караїми – народ тюркського походження, але сповідуючий караїзм – різновид іудаїзму.

Він залучив їх до своєї особистої охорони. Повертаючись з ними додому, він зробив привал на річці Фос, нині Тилигул. Під час стоянки було велике полювання, на якому князь був би безперечно вбитий диким вепром, але на шляху

звіра встав караїмський десятник та прийняв смертельний удар кликів на себе. Ім'я героя було Тюртюбек. Як виявилось, Малиновський є нащадком цього роду по материнській лінії. Як розповідає історія, описана монахом, князь був зворушений цим вчинком та пообіцяв виконати останню волю свого рятівника. Той же прохав, аби місто назвали на честь пророка караїзму, який жив у VIII столітті у Вавілонії. Пророка звали Анан бен Давид.

Існує ще одне припущення, що Ананьїв названий на честь „Святої землі” ХААНАН. У давнину область дельти Нілу заселяли не лише єгиптяни, але й інші народи. У тому числі вже за першої династії (III тис. до н.е.) народ Rhjt. Саме слово позначає не лише народ, а й птицю чібіс, символ цього народу. За фараона Сета I, цей народ заселяв не лише дельту Ніла, а й Хаанан (Палестину), він відігравав головну роль і у війнах із народами моря у XII-XI ст. до н.е.

Третя легенда розповідає нам про поселення між Бугом і Дністром, куди переселялися бігли селяни з України, Росії, Молдавії та запорізька голота («сіромахи»). Наприкінці 50-х років XVIII століття в цьому краї існувало чимало поселень, відомих під назвою «ханські слободи». В їхньому числі була і Ананія. За переказами, ця назва походить від імені першого поселенця запорізького козака Ананія. Така легенда. При цьому немало дослідників сходяться на тому, що місце затвердили козаки. Зокрема, отаман Ананій, який привів сюди свій невеликий загін у 1753 році. Невдовзі біля нього зібрались родичі і друзі, з якими прийшло благословення християнства та клопоти землеробів. Пізніше тут був зведений храм Олександра Невського, який був освячений 12 вересня. Ця дата і стала днем народження міста.

Земля з легендарною історією породила легендарних постатей, що прославили її на віки. Місто стало рости та розвиватися. Сучасний Ананьїв, звичайно ж, вже не такий, яким його пам'ятають видатні полководці та митці. Все тече, все змінюється... Але, на щастя, збереглися ще і куточки, в яких зупинилась історія, де пам'ять не стерла її з непростих сторінок буття...

Земство

Свято-Миколаївська церква. Поч. XIX ст. Зруйнована у 1937 р.

Сучасний Ананьїв

Міська рада

кому місті, територія якого складає 512 гектарів, проживає 9097 ананьївців.

У місті працює гімназія, ліцей, школа-інтернат, державний аграрно-економічний технікум, учбово-методичний консульта-

Нещодавно, згідно з постановою Кабінету Міністрів України, місто Ананьїв внесено до списку історичних населених пунктів нашої держави.

У роки перебудови, а саме – у 1991 році, в Ананьєві мешкало 10,5 тис. чоловік (до революції 1917 року - до 12,5 тис. чоловік). Нині у давньому козаць-

тивний центр Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова, ПТУ-44, школа естетичного виховання, три дошкільних та три позашкільних заклади, будинок-інтернат, автошкола. Також функціонує центральна районна лікарня, районний Будинок культури, кінотеатр, дитяча і доросла бібліотеки,

історико-краєзнавчий музей, стадіон «Динамо», п'ять спортивних майданчики, ринок. Видаються дві газети, виходять в ефір передачі міської телестудії.

Справжня гордість міста – місцевий аграрно-економічний технікум. Це єдиний у своєму роді учбовий заклад на півночі області, що готує спеціалістів по двом основним спеціальностям: бухгалтерський облік та комерційна діяльність. В аграрно-економічному технікумі є не лише висококваліфікований викладацький склад, а й потужна учбово-методична база. Крім того, не менш успішно працює і учбово-методичний центр Одеського державного аграрного університету, що має ліцензію для професійної підготовки операторів комп'ютерного набору та секретарів керівників.

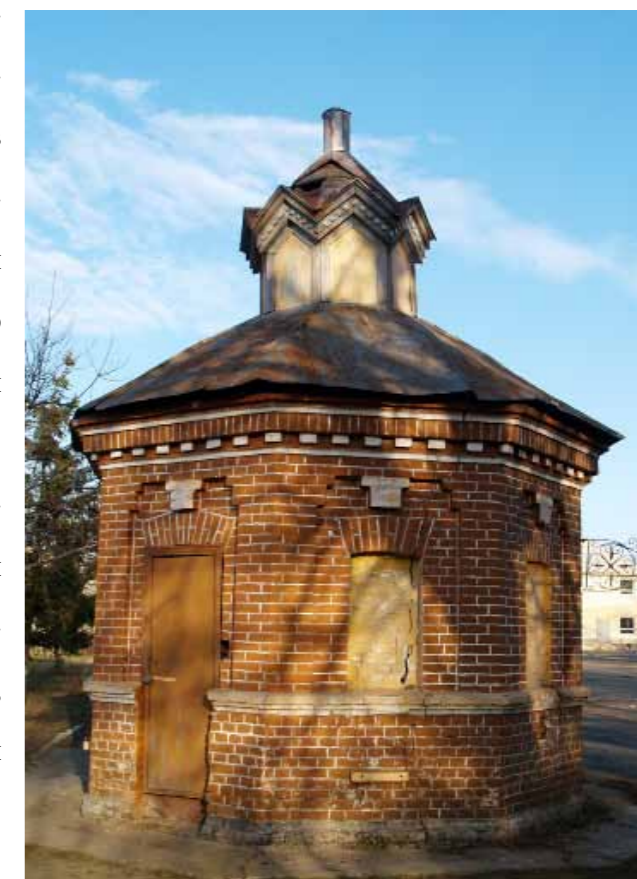
Продовжується газифікація райцентру. Станом на 2009, блакитним паливом користуються майже 85 відсотків містян. Газифіковано котельні шкіл, дитячих садків, адмінбудинків. Завдяки працівникам ДКП «Город-сервис», місто поступово перетворюється на зелений оазис.

Усі ці перетворення щоденно наближують відродження колишньої слави Ананьїва, саме завдяки цьому і сьогодні тут народжуються талановиті люди, можливо навіть «нові Ніщинські чи Пушкіни».

Земська лікарня.
1879 рік

Свердловина. 1898 рік

Редакція
«Ананьївський вісник»

Видатні постаті, яких шанує ананьївська земля

Славиться Ананьїв талановитими людьми. Тут довго працювала заслужений лікар України Раїса Федорковська, мешкала заслужена вчителька України Віра Могильова. Вихідці звідси є навіть у великій політиці. Так, відомий у свій час у Росії народник Костянтин Судзіловський, поїхавши звідси, потрапив за кордон і був обраний Президентом на Гавайських островах. Серед ананьївців є три герої Радянського Союзу: льотчик Євген Маріїнський, який збив 19 фашистських літаків, розвідник Олександр Арсенюк, який багато зробив для звільнення Києва від ворогів під час Великої Вітчизняної, офіцер-танкіст Олексій Власенко. Серед ананьївців відомий і флотський офіцер М.Коваленко, будівник полярної станції Мирний, що брав участь у першій експедиції до Антарктиди. У його будинку гостював легендарний підводник Олександр Марінеско. Сьогодні ми розповімо про найвидатні-

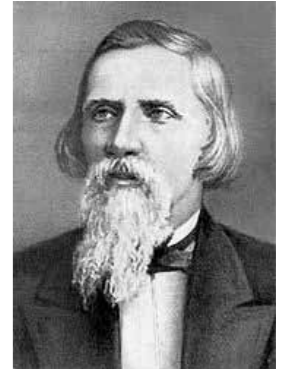
ших людей, які народилися, жили чи працювали в Ананьіві – Ростислава Палецького, Євгена Чикаленка, Євгена Столицю, Петра Ніщинського, Семена Вольфовича, Олександра Пушкіна, Федора Шаляпіна та Лесю Українку. Серед них і наш сучасник, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка – поет Тарас Федюк.

Пам'ятник
Т.Г.Шевченку

Петро НІЩИНСЬКИЙ

Петро Іванович народився 9 (21) вересня 1832 року в селі Неменка Липовецького повіту Київської губернії. Батько його був дяком місцевої церкви, а мати простою селянкою. Родина жила доволі скромно, тож коли передчасно помер її годувальник, для сім'ї настали скрутні часи. Однак енергійна, заповзятлива жінка не склала рук, а вирішила податися до Києва, щоб вивести своїх двох малолітніх синів — Петра та Єлисея — в люди. Тут вона найнялася куховаркою і почала клопотатися, щоб прилаштувати дітей учитися. У 1842 році Петра прийняли до Києво-Софійського духовного парафіяльного училища на «кураторське утримання».

Наприкінці 1845 року Петра перевели до Києво-Подільського духовного училища, де він перейшов на повне казенне утримання. У хлопця виявилися чудові музичні здібності, він співав у семінарському, академічному та митрополичому хорах і набув слави «голосистого» співака. Київська духовна академія зберігала традиції вітчизняного вокального мистецтва, її вихованці співали у хорах, вивчали музично-теоретичні предмети. Із цього закладу вийшли наші видатні композитори Максим Березовський, Артем Ведель, співак російської опери і автор «Запорожця за Дунаєм» Семен Гулак-Артемівський.

У бурсі, де вчився Ніщинський, плекали співацькі традиції. Школярі не тільки добре знали народні мелодії, а й охоче співали канти, романси, пісні «морального» змісту. Під час канікул бурсаки мандрували по селах, заробляючи на хліб насущний показом вистав зі співами і танцями.

Після закінчення духовного училища в 1849 році юнака прийняли до Київської духовної семінарії. І тут обдарований Петро мав відмінні оцінки зі «словесності, математики, історії, стародавніх і нових мов». Чудовий голос і музичні здібності Ніщинського привернули увагу київського архимандрита Антоніна. 1850 року його призначили настоятелем російської посольської церкви в Афінах. І він для підсилення

церковного хору викликав до Греції молодого київського співака.

Петро не тільки співав у церкві, а й вивчав еллінську культуру, мистецтво, вдосконалював свої знання грецької мови, брав участь у реставрації християнських пам'яток. В Афінах Ніщинський одержав вищу освіту, закінчив у 1856 році філологічний і богословський факультети, захистив магістерську дисертацію. Після цього він майже рік викладав грецьку мову в місцевій гімназії.

Перебуванню його в Греції поклала край сварка з архимандритом Антоніном, бо Ніщинський не погодився прийняти сан священника, на чому наполягав його патрон. Отож, у 1857 році Петро Іванович іде у відставку й повертається (вже з дружиною) на Батьківщину, оселяється в Петербурзі. Деякий час він ще співпрацює з духовним відомством, викладає в семінарії грецьку мову й літературу. Однак в Північній Пальмірі прожив недовго: матеріальна скрута, слабке здоров'я дружини, яка погано переносила петербурзький клімат, примусили його переїхати до Одеси.

Не маючи ні коштів, ні протекції, він пробиває собі дорогу в житті: чого тільки не довелося йому робити, щоб якось забезпечити сім'ю. Викладає грецьку мову й літературу, російську мову й словесність, виступає в пресі як літературний критик і публіцист, перекладає, пише вірші, пісні. Крім того, організовує аматорські хори й драматичні гуртки.

У другій половині 1860-х років і протягом 1870-х років Ніщинський знайомиться з видатними музичними і театральними діячами — П. Сокальським, М. Кропивницьким, під їхнім впливом починає збирати й обробляти українські народні пісні. На жаль, до наших днів

дійшло небагато тих мелодій. Увагу Ніщинського особливо приваблював героїчний епос, в якому оспівувалася боротьба українського народу проти турецької воячини та польської шляхти.

У 1870 році після тривалих зволікань йому вдалося одержати дозвіл від цензора на

Жіноча гімназія, в якій викладав Петро Іванович Ніщинський

публікацію української народної пісні «Козак Софрон» у власній обробці для хору з супроводом фортепіано. У ній йдеться про похід славного війська запорозького на чолі з легендарним козаком Софроном на турецьку орду, що плюндрувала українські землі. Під час бою лицар потрапив у полон, однак ні каторга, ні люті муки не зламали сміливця. Закутий у кайдани, він згадає свою вітчизну, йому видається, що стоїть він на високій могилі: «А з тієї могили видно всі країни//Сизокрилий орел літає// Гей, стоїть військо славне запорозьке//Та як мак процвітає». Цю патріотичну пісню Ніщинський записав у селі Сміла Херсонської губернії, в її обробці він прагнув підкреслити характерні риси старовинних народних мелодій епічного характеру, типову для історичних пісень орнаменту і своєрідну ладову структуру. Вдало зроблений фортепіанний супровід, який нагадує то кобзарські награвання, то народні похідні марші із наслідуванням грізних ударів запорозьких тлумбасів.

Одним із культурних центрів того часу в Україні була Одеса: прогресивні професори Новоросійського (Одеського) університету, викладачі училищ, шкіл, учасники всіляких просвітницьких товариств, аматорських хорів, театральних гуртків проводили широку культурницьку роботу. У цьому русі активну участь брав П. Ніщинський. «У ті роки, — пише, наприклад, анонімний автор популярної тоді книги «Корифеи украинского театра», — не було ще окремої української трупи, і українські вистави влаштовував нині покійний учитель гімназії П. І. Ніщинський».

На той час припадає його знайомство з відомим драматургом, одним із фундаторів українського професійного театру М. Л. Кропивницьким. Це знайомство перейшло згодом у близьку дружбу та співпрацю.

У 1872 році М. Кропивницький написав п'єсу «Невольник» на сюжет поеми Т. Шевчен-

Центральний вхід в Гімназію

ка «Сліпий». Є підстави думати, вважає музикознавець Валеріан Довженко, що саме для цієї п'єси Ніщинський написав як вставний номер славнозвісний чоловічий хор «Закувала та сива зозуля». У рецензіях того часу згадується, що цю пісню виконували й раніше в Одесі в четвертій дії п'єси «Невольник». Хор «Закувала та сива зозуля» — це чотири своєрідні образи-картини, поєднані патріотичною ідеєю. Цікава прикмета: якщо текст пісні передає тяжкі випробування невольників і жорстокість турків, то музика не вселяє почуття страху чи страждань, особливо в четвертому епізоді. Цього П. Ніщинський досягає використовуючи могутні вигуки тенорової партії — «султани!», «кувати!», «кайдани!», що звучать на тлі грізної та мужньої партії басів. Таким чином створюється перегук між запорізьким військом і невольниками, що сягає монолітного, урочисто-радісного звучання. Ніщинський, який бездоганно володів прийомами хорового письма, зумів яскраво та доцільно розподілити вокальні партії. Героїко-епічний характер цієї музики навіяний як поезією Т. Шевченка, так і народними піснями і думами.

І хоч задумів у Петра Івановича було чимало, однак він покидає Одесу і переїжджає до Ананьїва. Ананьївський період у житті Петра Івановича (а тривав він із 1875 по 1882 роки) зацікавив дослідника його творчості Ю. Большена. Він узявся шукати в архівах, які саме твори тут написав Ніщинський і чому переїхав із Одеси до тихого провінційного містечка. Що змусило 43-річного композитора і педагога, перекладача і поета залишити гамірну Одесу, численних друзів і оселитися в Ананьїві?

Ніщинський був добре знайомий із народовольцем А. Желябовим. Після його арешту поліція, за доносами провокаторів, зацікавилась Петром Івановичем. Не випадково його неодноразові клопотання про посаду викладача грецької мови в Новоросійському (Одеському) університеті відхиляли. Уникаючи переслідувань, він змушений був тимчасово поїхати до Ананьїва, де у чоловічій гімназії виявилось вакантне місце учителя грецької мови. Викладав

Гімназія.
Шкільний двір

Ніщинський також російську мову в жіночій гімназії, бо сім'я була велика, а платня – мала.

В Ананьїві Ніщинський організує молодіжний хор, який часто виступає на учнівських вечорах та міських концертах. Тут він остаточно завершив свої «Вечорниці». Прослухавши їх, Іван Франко назвав композитора «великим майстром тонів». У цьому місті митець створив текст і музику відомої пісні «Порада» («Дівчинонько, голубонько»). Вона була вперше опублікована в одеському журналі «Нива» в 1885 році в «Антології української лірики від смерті Т. Шевченка» (Львів, 1903). Цей твір, а також «У діброві чорна галка» були настільки поширені в побуті, особливо серед сільської молоді, що тривалий час друкувалися в збірниках народних пісень.

Під час останньої подорожі на Вінниччину архів Ніщинського загинув. «Мені вдалося знайти два його листи, — пише в журналі «Музика» Ю. Большен, — до друзів у Балту на Одещині, які датовані 1875 і 1877 роками. Вони зберігаються в рукописному відділі наукової бібліотеки імені В. Вернадського. У них чимало цікавого про перебування композитора в Ананьїві. А у Львівській науковій бібліотеці імені В. Стефаника є рукописний фрагмент листа П. Ніщинського «Об уничтожении переводных испытаний в гимназиях и прогимназиях империй», що характеризує його як прогресивного педагога.

Відзначимо, що неподалік цього міста розташований повітовий Єлисаветград (нині Кіровоград). Тут славився хор, де співали викладачі, учні, місцева інтелігенція, зокрема Кропивницький, М. Тобілевич, дві дочки Ніщинського. Сам Петро Іванович, приїжджаючи з Ананьїва, не раз керував цим хором. Центром артистичного життя Єлисаветграда була родина Тобілевичів, де завжди збиралася молодь, влаштовувалися аматорські концерти і музично-драматичні вечори. Під орудою Кро-

Фрагмент
старого міста

півницького гурток почав систематично виступати з українськими п'єсами, народними операми, він мав чудовий хор і невеликий оркестр. У 1875 році гурток поставив п'єсу Т. Шевченка «Назар Стодоля» з музикою і текстом «Вечорниць» — цієї музично-поетичної народної картини. На ній бачимо М. Кропивницького, І. Карпенка-Карого, М. Садовського, М. Садовську, двох доньок Ніщинського.

Хоча музична композиція «Вечорниця» є вставним номером до п'єси «Назар Стодоля», однак вона має самостійне художнє значення, складається з оркестрової інтродукції та низки хорів і сольних епізодів. Це пісня господині «Зоря з місяцем над долиною пострічалися» на слова Т. Шевченка; двоголосий хор «Добрий вечір, паніматко»; чотириголосий хор парубків «Віють вітри»; героїко-епічний хор «Закувала та сива зозуля», який, очевидно, був вставлений, щоб надати «Вечорницям» соціально-політичного відтінку. Є там і народна застольна пісня «Ой, хто п'є, тому наливайте», а також ворожіння дівчат.

У «Вечорницях» Ніщинський виявив глибоке знання української пісні. Народність, майстерність хорового письма сприяли надзвичайній популярності цього твору. Крім того, з його появою професійний театр одержав чудовий взірць оформлення драматичної вистави.

Незабаром у 1876 році з'являється царський указ про заборону друкувати літературні твори українською мовою, ставити українські п'єси. Навіть концертному виконанню українських пісень і творів композиторів цензура всіляко перешкоджала. Розпався Єлисаветградський артистичний гурток, надовго завмерли цікаві починання М. Лисенка і М. Старицького створити український музичний театр. У ці

роки Ніщинський цілковито віддається роботі над музичним героїчним епосом. В архіві М. Лисенка зберігся нотний примірник, на титульному аркуші рукою Петра Івановича написано: «Миколаю Віталійовичу Лисенку. «Байда», українська козацька дума. Поклав на ноти задля 4 голосів, п'янофорта і оркестру П. Ніщинський. Ананів, 1877 р.». У цій пісні співається

Районний будинок культури

подвиг легендарного козака, який захищає український народ від турецьких загарбників. Чотириголосий твір зроблений із притаманною Ніщинському майстерністю, вступ нагадує кобзарські награвання. До речі, композитору настільки був близький цей обряд, що він узяв собі псевдонім «Байда».

У ці роки Ніщинський багато працює як перекладач, зокрема з грецької мови. З'являється українською мовою «Антигона» Софокла, видана в 1883 році в Одесі. І. Франко оцінив цю першу спробу перекладу грецького епосу, вказавши у своїй рецензії на «художній такт перекладача і його політичне чуття».

Ніщинський у 1882 році повертається до Одеси. Він бере активну участь у складанні російсько-українського словника, друкує у Львові за допомогою І. Франка повний переклад українською мовою «Одіссеї» Гомера (1889, 1892 роки), починає працювати над «Іліадою». Перекладає він грецькою мовою знамениту пам'ятку культури Київської Русі «Слово о полку Ігоревім». Паралельно працює як педагог, публіцист, поет, композитор. З останніх його творів — чудова обробка української народної пісні «Ой, гук, мати, гук» для багатоголосого хору, присвячена хоровому гуртку театральної трупи П. Саксаганського. У ній йдеться про боротьбу повстанського загону з польською шляхтою.

Останні роки Петро Іванович провів у самотині. На його смерть у 1896 році відгукнулося лише декілька газет. Відрадно хоча б те, що ананівці не забувають про нього. У місцевому краєзнавчому музеї є спеціальний стенд, у музичній школі — меморіальний куточок, присвячений Ніщинському. Одна з вулиць міста носить його ім'я. А з нагоди 150-річчя від дня народження у 1982 році було відкрито пам'ятник митцеві, чия багатогранна праця збагатила українську культуру. Звучать і донині його твори, які входять до репертуару наших найвідоміших співаків, їх часто слухачі вважають народними.

Пам'ятник П.І. Ніщинському

Євген СТОЛИЦЯ

Чи можна говорити про Євгена Столицю як про художника-мариніста? Так, як ми говоримо про Івана Айвазовського, може й ні. Хоча тема моря посідала в житті митця значне місце і вплинула на його творчість. Але те, що Євген Столиця був і художником-мариністом, - безсумнівно.

Народившись у зеленому морі Будейських лісів (Балтський район Подольської губернії) у 1870 році у родині лісника, свої шкільні роки він провів в Одесі, для якої море є не лише найпершою і найзначнішою окрасою, а й засобом до існування. Море сформувало його як людину, з дитячих років привчаючи до думки, що за ніжністю оксамитової хвилі, яка ледь набігає на засинаючий берег, іде інша, що здатна руйнувати і кораблі, і скелі.

Художні здібності у майбутнього митця виявилися вже у ранньому віці. Бути в Одесі і не закохатися в море неможливо. Любив море і Євген Столиця. Тепле, ніжне, літнє Чорне море, на берегах якого він зріс, вчився малювати, бачити красу могутньої стихії. Систематичні заняття малюванням Є.Столиця розпочав у роки навчання в Одеському реальному училищі під керівництвом місцевого художника Г.Ладиженського. По закінченню реального училища, 18-річний юнак іде до Петербурга та стає спершу вільним слухачем Академії художеств, а невдовзі – її учнем. Живописом в Академії він займається спочатку під керівництвом відомого пейзажиста М.Клодта, а потім – А.Куїнджі, який став його вчителем не випадково. Адже він свого часу вчився малювати море у самого Івана Айвазовського!

У Петербурзі захоплення Євгена Столиці Чорним морем переросло у велику і глибоку любов до нього як до стихії, яка змушувала художника відшукувати до кожного з морів тільки їм властиві барви і почуття: чи це було Чорне, чи Норвезьке, чи Балтійське, чи Баренцове, а чи тороси Льодовитого океану або ж грізні вали Тихого. Але тоді, в академії, Євген Столиця ще не знав, що вони будуть „позувати” йому. В їхній стихії його захоплювала не лише краса, а, насамперед, людина,

її праця у складних умовах екстриму та обмеженого простору корабля. Ці люди були для Євгена Івановича великим героїми-трудівниками.

Кримські етюди вичерпали себе разом із завершенням навчання. Успіхи Столиці в Академії були відзначені трьома срібними медалями. По закінченню Академії та трьохрічного перебування у майстерні А.Куїнджі, Столиця за картину «В саду»

(1897 р., Куйбишевський музей) отримав звання «класного художника». І від теплої домашньої Чорного моря Столицю потягнуло до контрастного – холодного Білого.

Справжня популярність до молодого митця прийшла після участі у 1899 році, за запрошенням адмірала Макарова, у першому плаванні криголаму «Єрмак» у полярних морях та створення серії чудових картин, присвячених природі Арктики. Підкорювати води південних морів художник відправився з приятелем, також художником Врублевським. Просуваючись до Нової Землі, обидва були зачаровані білою красою. Вони невтомно працювали над етюдами майбутніх картин. Що вабило Євгена у цих холодних і суворих краях? Білі ведмеді? Можливо. Аборигени? Їх нема на його полотнах. Героїка людей, котрі працювали у тих широтах?

Пізніше у книзі „Єрмак у кригах” Степан Макаров так відгукнувся про Євгена Столицю: „Він днями не виходив з торосів, і ми весь час хвилювалися, щоб якийсь білий ведмідь із цікавості не потурбував би його своєю раптовою появою в той час, коли він у захопленні писав природу, серед якої вони живуть”.

Євген Столиця любив контрасти не лише в живописі, а й в особистому житті. Вони супроводжували його весь час. Працюючи над етюдами у льодових торосах, писати з них картини відправлявся на теплий південь, додому в Ананів. І вже тут,

Є. Столиця в майстерні

Є. Столиця. „На прострах Ананіва”

у провінційній тиші, створювалися відомі його картини „Криголам „Єрмак” у полярному колі”, „В царині білих ведмедів”, „Полярне літо”, які були експоновані на Всесвітній виставці у 1900 року у Парижі (Берлінський музей, варіант – Ленінградський військово-морський музей). Глядачам впадала в око документальна точність, з якою автор засвідчував героїку підкорення Арктики. Інші картини цієї серії експонувалися на весняних виставках в Академії художеств.

У Євгена Столиці ми не зустрінемо моря, подібного до того, яке бачимо в Івана Айвазовського. Тут він стоїть ближче до французького романіста Віктора Гюго, який один зі своїх романів назвав „Трудівники моря”. Саме трудівники моря були першим планом картин Євгена Столиці. Щоб зрозуміти це до кінця, зробимо ще один крок разом з художником, - крок небезпечний, який повною мірою відповідає логіці розвитку поставленої проблеми.

У 1904 році Євген Столиця знову зустрівся з адміралом Макаровим, цього разу на Далекому Сході, в Порт-Артурі, куди адмірал запросив художника у зв'язку із розпочатою російсько-японською війною, для створення на полотні бойових епізодів оборони фортеці. Охопленний творчим бажанням побачити все на власні очі, Євген Столиця вирушає у зону бойових дій, якою стало японське море. Там, на війні, цар і Вітчизна розділилися у його свідомості і вже сприймалися ним надалі як різні символи. З картин на порт-артурівську тематику найбільш цікаві «Адмірал Макаров та художник Верещагін» (Талінський музей), «Електрична скеля» та «Установлення знаряддя у підніжжя Золотої гори» (Ленінградський військово-морський музей). У першій картині адмірал його бойовий товариш і друг, - художник Верещагін, показав

кінець життя не відпускав його. Митець повертається до Ананьїва, щоб писати картини за далекосхідними етюдами. У них в чудесний спосіб об'єдналися два Столиці – мариніст і баталіст. У цьому сенсі роботи художника на порт-артурівську тематику є унікальними в його творчому доробку. Як у сенсі жанрової визначеності митця, так і в розумінні контрастів у творчості художника. 1905 року він найближче стояв до мариністики, ніж будь-коли. Але пристрасна любов до контрастів життя, світла і тіні все ж взяла гору.

„У долині річки Тилигул – Ананьєв, протяжністю біля 14 верст. Усюди, уздовж всього Ананьєва, видно великі городи, місцями невеличкі фруктові сади, і в просторі між окремими селянськими садибами багато колодязів – із лелеками, біля яких постійно юрбляться вівці”, - яскравий малюнок самотності цього краю для майбутніх поколінь залишив Євген Столиця, написавши у 1899 році, у свій ананьївський період (1872-1929 рр.), картину „Прилетіли лелеки”.

Основна тема художника у наступні роки – природа, життя російського та українського села – тема, близька серцю художника, який виріс у лісовій глушині та з дитячих років був закоханий у село. Твори художника вирізняються простотою та природністю, правдивістю у передачі стану природи.

Одною із значних робіт художника є картина «Село горить» (1906 р.). У цій картині зображена осяяна пожежею сільська вулиця у темну літню ніч, на передньому плані – фігури оціпенілих жінок із дітьми. Перед глядачами проходить галерея цікавих образів Тут і сліпий старець із дівчинкою-поводирем, який незрячим оком дивиться на палаюче полум'я, стара з іконою, жінка із немовлям.

У картинах Столиці, які написані в період його творчої зрілості, бачимо українські хутори, загублені серед безкрайніх ланів, пересічених ярами, російські села з їхніми старими хатинками, що вкриті соломомою, із сараями та задніми подвір'ями, береги швидких річок, безкраї простори російських ланів („Новоросія”, „Літо”, „Вечір”, „Полуднева спека”, „Зимовий полудень”). За картину „Зимовий полудень”, яку спочатку Столиця навіть не хотів виставляти, несподівано для себе отримує золоту медаль. Чим же вона привернула увагу відвідувачів Міжнародної Мюнхенської виставки, в якій того року Столиця взяв участь?

Є. Столиця. *Пейзаж*

ні у каюті броненосця «Петропавловськ» за три дні до їхньої трагічної загибелі на цьому кораблі. Адмірал зайнятий вивченням мапи, митець за мольбертом працює над картиною. Столиця розкрив тут розум і шляхетність цих видатних прогресивних діячів Росії, близьких його серцю людей. Біль від втрати найдорожчих людей – адмірала Макарова, баталіста Верещагіна – до

Ананівський
художньо-
історичний музей

Адже ніякої вишуканості – все дуже просто. А сила впливу її на глядача прихована у грі контрасту – білого снігу і чорних тіней сонячного дня. На всесвітній виставці у Льєжі картина здобула бронзову медаль.

Євген Столиця брав участь у п'яти конкурсах імені Куїнджі, йому було присуджено п'ять головних премій, дві з них – перші. У 1909 році Академія художеств

присвоєє Столиці „за відомість у сфері мистецтва” звання Академіка живопису. Високе звання спонукало до активної творчої праці. „Стіни його майстерні, - згадував Аркадій Рілов,- геть до самої стелі були завалені картинами та етюдами”. Художник писав продуктивно і швидко, він неначе подвоїв свої творчі сили.

Після Великої жовтневої революції Столиця вступає до Асоціації художників революційної Росії та бере участь у низці виставок цього художнього об'єднання. Живучи у Москві, він виїжджає на етюди у Підмосков'я, Тарусу та Оптіну Пустинь, пише, в основному, пейзажі, село та архітектурні пам'ятки давнини („Зимова місячна ніч” (1926 р.), „Небо хмариться”, „Повінь” (1926 р.), „Багаття” (1925 р.), „В яру”, „Плотницька башта”).

Картини Столиці знаходяться у багатьох музеях колишнього Радянського Союзу і за кордоном, де він неодноразово та з великим успіхом представляв на міжнародних та всесвітніх виставках передове російське та українське реалістичне мистецтво, сповнене гуманізму та любові до рідного краю. За цими скупими строками творчого шляху художника – тернистий шлях людини, яка була обділена слухом, але як у всіх великих ця хвороба не заважала його таланту досягти великих творчих звершень.

На одній з будівель Ананьїва висить меморіальна дошка з барельєфом та надписом: „У цьому будинку у 1877-1922 рр. жив і працював український художник – академік живопису Євген Іванович Столиця”.

Євген ЧИКАЛЕНКО

Лишив добру пам'ять по собі відомий український діяч Євген Чикаленко, який своїм меценатством допомагав розвитку Ананьїва.

Сам родом із с. Перешори Херсонської губернії (зараз — Одеська область), Є.Чикаленко освіту здобув у Харківському університеті (природничий відділ), де був діяльним в українській студентській громаді й у драгоманивському радикальному гуртку (керівник В.Мальований), за участь в якому був заарештований (1884 р.) і перебував п'ять років під наглядом поліції в с. Перешорах. Управляючи родинним маєтком, написав і видав практичні поради для сільського господарства «Розмови про сільське господарство», у п'яти книгах (Одеса, 1897 р., пізніше – у Петербурзі), що з'явилися півмільйонним накладом і становили своєрідну популярну енциклопедію.

У 1894 році переїхав до Одеси, а з 1900 року — до Києва, де включився у громадське життя. Потреба бути корисним, робити добро – стала його життєвим кредо. У це русло Євген Чикаленко спрямував і свої здібності, і свої статки.

Великої поваги меценат набув серед української інтелігенції. Коли професор Львівського університету Михайло Грушевський звернувся до громадськості з проханням допомогти в будівництві гуртожитку для малозабезпечених студентів, Євген Харлампійович асигнував 25 тисяч карбованців.

Був меценатом різних починів: на його гроші видано «Русско-украинский словарь» Уманця-Комарова (Львів, 1893—1898), він допомагав журналу «Киевская Старина», даючи нагороду в 1000 карбованців за найкращу написану історію України та сплачуючи гонорари за українські твори письменства, друковані в «Киевской Старине»; організував при НТШ у Львові Фонд ім. Мордовця для допомоги українським письменникам, фінансував тижневик РУП «Селянин» у Львові, став головним фундатором «Академічного Дому» у Львові (25 000 крб.), заохочуючи наддніпрянську молодь їхати на студії до Львова.

Був активним членом «Старої Громади» (з 1900 р.), Загальної Безпартійної Демократичної Організації, Української Демократичної Партії (з 1904 р.), Української Демократично-Радикальної Партії (з 1905 р.); 1908 року був ініціатором заснування Товариства Українських Поступовців і його фактичним головою.

Найбільше до поширення національної свідомості спричинився фундацією (за підтримки В.Смиренка і Л.Жебуньова) єдиних українських щоденників на Наддніпрянщині — «Громадська Думка» (1906) і «Рада» (1906—1914).

Під час Першої світової війни ховався від переслідування поліції у Фінляндії, Петрограді, Москві; з початком революції 1917 року повернувся до Києва, але через свої консервативні погляди участі в політичній діяльності не брав. У січні 1919 року виїхав до Галичини, де згодом його інтернували поляки. З 1920 року перебував у Рабенштайні (Австрія). З 1925 року — голова Термінологічної Комісії при Українській Господарській Академії в Подєбрадах. Автор «Спогадів» (I-II, Львів, 1925—1926) та «Щоденника 1917—1919» (Львів, 1931), які дають багатий матеріал до історії українського руху XIX і початку XX століття.

У 1998 році Ліга українських меценатів заснувала премію імені Євгена Чикаленка за щедre меценатство, допомогу українській культурі.

Доцент Г.Ф. Бебіх
та академік
С.І. Вольфкович

Семен ВОЛЬФКОВИЧ

Лишився у народній пам'яті і академік Семен Вольфкович (1896-1980), який був видатним представником тієї формації хіміків-технологів, що у своїй діяльності спиралась, перш за все, на інженерний досвід та інтуїцію. С.І.Вольфкович у передвоєнний час свої листи так: „інженер, професор”. В інженерному званні він бачив особливу характеристику творчої особистості – здатність вирішувати практичні завдання на рівні мистецтва.

Найбільш великі та широко відомі роботи С.Вольфкович провів у галузі хімії та технології фосфору, фосфорних солей та кислот. У 1922-1923 рр. він вперше у спеціально сконструйованій великій лабораторній печі дослідив процес електротермічної вигонки фосфору з вітчизняних фосфатів та низькопробних фосфоритів.

Викладання хімічної технології було поставлено Семеном Вольфковичем на солідну основу. Структура навчального процесу, що склалася на той час на хімічному факультеті МГУ, яку було затверджено згодом для всіх університетів країни, збереглася незмінною аж до наших днів: лекції, лабораторний практикум, розрахункові заняття та виробнича практика. Особливо багато енергії витратив Вольфкович на організацію виробничої практики студентів на базі найбільших хіміко-технологічних центрів. Програма практики складалася з двох частин: ознайомлення та дослідження. За умови правильної, продуманої та завчасно погодженої з виробництвом програми, практика сприяла розширенню світогляду не лише випускників університету, а й викладачів-керівників практики. Дуже відомим став бездоганно виданий підручник із загальної хімічної технології під редакцією С.І. Вольфковича у двох томах (1953 та 1959 рр.)

Вольфкович брав участь у створенні промисловості мінеральних добрив у СРСР, у хімізації сільського господарства. З 1937 року – член президії, а з 1963 – президент Радянського хімічного товариства імені Д.І.Менделєєва. Отримав Державну премію СРСР (1941 рік). Нагороджений трьома орденами Леніна, орденом Трудового Червоного Знамені та медалями, золотою медаллю ім. Д.І.Менделєєва.

Ростислав ПАЛЕЦЬКИЙ

10 січня 1932 року у селі Коханівка Ананівського району (тоді – Троїцького) у родині українських селян з'явився на світ Ростислав Палецький. Виплеканий серед мальовничої південної природи, Ростислав з раннього дитинства успадкував любов до народної творчості від своїх батьків. Його захоплення і збирання зразків ужиткового мистецтва, вивчення фольклору, пісенного та літературного багатства, міфології виплеснулися багатобарвною палітрою на білизну полотна. Спочатку це були рідні пейзажі та натюрморти, виконані аквареллю та олівцем. Після закінчення Одеського ремісничого училища хлопця рекомендували до Художнього училища ім. Грекова і він, навіть, почав там займатись... Але долею його життя стали інші справи.

Праця в колгоспі, в селі Троїцькому, не багато часу залишала для творчості. І все ж таки він продовжував займатись олійним живописом. Перелом у творчості стався у 1967 році, коли на черговій виставці Палецький представив кілька аркушів, помережених орнаментами, а також яскраву декоративну композицію „Хліб”. Саме з того часу всю

Р. Палецький.
„Доля”

свою кипучу енергію і талант він спрямував виключно на вдосконалення та популяризацію троїцького стилю декоративно-прикладного розпису. Ось як згадував ті часи він сам: „Коли мій „Хліб” побачив мистецтвознавець Іван Іванович Козирод, директор Одеського музею західного і східного мистецтва, то він сказав, що моє місце в мистецтві – це народний декоративний розпис і порадив вдосконалювати свою художню майстерність в цьому напрямку. Спочатку я малював стихійно – квіти, листя. Потім відчув, що мовою квітів, мовою кольору можна в розпису розкривати образи, події і я почав підбирати та впорядковувати на аркуші лінії, які б вели глядача і відповідали йому мій задум”.

З часом на семінарах в Косові, Коломиї, зустрічаючись з майстрами народного мистецтва, Палецький глибше усвідомив принципи художньої мови, ясніше побачив символіку кольору та орнаменту, почав їх захоплено вивчати на сорочках, писанках, рушниках. І активно, натхненно працював, створюючи величезні яскраві розписи, не менш ніж десять аркушів на день.

Знання слов'янської міфології, літературного та фольклорного багатства, тонке розуміння народної символіки поєдналися в його творах з невичерпною фантазією простого селянина. Р.М. Палецьким було створено тисячі панно та серій картин за мотивами літературних творів, українських народних пісень та казок, за міфологічними і фольклорними мотивами, а також оспівували нелегку селянську працю та славні сторінки нашого героїчного минулого.

У 1970 році творчість Палецького була високо оцінена, і художник здобув високе звання „Заслужений майстер народної творчості України” за створення циклу картин „Життя”, „Квітка вічності”, „Лісова пісня”, „Хвала рукам, що пахнуть хлібом” тощо. Згодом про цього самобутнього художника був знятий науково-популярний фільм „Нев'янучі барви”, а київське видавництво „Мистецтво” готувало випуск альбому його розписів.

Товариський, чутливий, захоплений мистецтвом, Ростислав Михайлович володів особливою вдачею – приваблювати людей, що і дало можливість створити в селі Троїцькому літературно-мистецьке об'єднання творчої молоді „Степовий колос”. Палецький став завклубом, поширювались його зв'язки зі світом культури: роботи експонувались в багатьох містах Радянського Союзу та за кордоном (в Польщі, Німеччині, Чехословаччині, Японії, на Міжнародній виставці „Експо-70”), ними почали цікавитись та закупаєвати музеї. Ось що пише на початку 70-х років науковий працівник Київського літературно-меморіального музею Лесі Українки Лариса Петрівна Галицька в листах до Палецького: „Який чіпкий і вродливий ваш

Р. Палецький.
„Туляв Максим”

Р. Палецький.
"Тамалія"

талант, якщо за декілька хвилин знайомства з меморіальною кімнатою Лесі Ви не забули свого враження і знову „заспівали” про Лесю. Викликає це у мене глибоке шанування до Вас і Вашого таланту. І за славетного філософа нашого Сквороду – велика дяка. Яка це потрібна справа на селі!”

Будучи всебічно розвинутою творчою особистістю, Палецький не зацілювався на своїх досягненнях та творчих здобутках, а передавав свої вміння і талант однодумцям та численним учням. Саме тому він домігся, аби у селі було побудовано дитячу художню школу народних орнаментів, яку було урочисто відкрито у 1976 році. Знаменитим цей рік також був тим, що Одеський художній музей представив 50 тро-

їцьким умільцям свої зали, де на виставкових стендах демонструвалися декоративний розпис і художня вишивка.

Але, нажаль, недовго сяяла зоря Ростислава Палецького на мистецькому небосхилі. Лише десять років вдалося йому присвятити популяризації народної творчості. Невдовзі почалися гоніння та переслідування, цькування та навішування ярлика „націоналіст”, що призвело до загадкової загибелі знаменитого художника 7 березня 1978 року.

Але створені Ростиславом Палецьким тисячі живописних декоративно-прикладних розписів, які збагатили українську культуру, продовжують приносити радість своєю життєстверджуючою аурою та своєю самотньою і непідробною красою.

Аби не дати забути народу своїх геніїв своєї землі, Одеським обласним центром української культури разом з Інтелектуальним форумом „Україна” в березні 2007 року започатковано Премію імені Ростислава Палецького за визначний внесок у справу розвитку традиційного народного мистецтва. Ця Премія щорічно присуджується майстрам та пропагандистам народного мистецтва за роботи, що виділяються автентичністю та високою професійною майстерністю.

Тарас ФЕДЮК

Марас Олексійович Федюк народився 6 жовтня 1954 року в м. Ананьєві Одеської області у родині вчителів-філологів. Закінчив українське відділення філологічного факультету Одеського держуніверситету.

Перша книжка віршів „Досвітні журавлі” вийшла на початку 1975 року в одеському видавництві „Маяк”. Відтоді були видрукувані збірки віршів: „Віч-на-віч” (Одеса: Маяк, 1979); „Дві хвилини уваги” (Одеса: Маяк, 1983); „...І промовчати не посмів” (Одеса: Маяк, 1987); „Політ осінньої бджоли” (К.: Радянський письменник, 1989); „Чорним по білому” (К.: Молодь, 1990); „Хрещаті південні сніги” (К.: Українське козацтво LTD, 1995); „Золото інків” (Львів: Кальварія, 2001); та в перекладі російською мовою „Зимний стадион” (Москва: Молодая гвардия, 1990).

Вірші перекладались іншими мовами.

З 1980 по 1996 року — член Спілки письменників України.

З 1997 по 2000 року — віце-президент, а з 2000 року – президент Асоціації українських письменників.

Всеукраїнський рейтинг «Книжка року» визнав його «Транснестрію» кращою поетичною збіркою 2007 року. Міжнародний фестиваль поезії «Київські лаври» теж визнав його кращим поетом України, засвідчивши це премією.

Лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка, поет Тарас Федюк, який зараз живе у Києві, одразу відгукнувся на запрошення земляків і приїхав до Одеси. Зустрічі з ним проходили у культурних центрах міста, у ВНЗ, школах. З особливим хвилюванням він увійшов до альма-матер — Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, де навчався, де відбувся як поет.

Виступаючи перед багаточисленною аудиторією викладачів, одеських письменників, студентів, він розповів про два свої проекти: «Зона Овідія» і «Коронація слова».

— Тільки в рамках «Зони Овідія» вже побачили світ 32 книги, — повідомив Т.Федюк. — Радує, що серед них не лише твори українських письменників. Книга нашого талановитого друга Андрія Хадановича вийшла його рідною білоруською мовою і, до речі, знайшла читачів в Україні. Велика подяка – спонсорам, – людям, які знають ціну и зна-

чення книги, не жаліють своїх коштів на добру справу. Впевнений, що з їхньою допомогою та за кошти, що надходять від продажу виданих книг, вдасться найближчим часом збільшити «Зону Овідія» до ста видань. Під час вручення Шевченківської премії я попросив Президента Віктора Ющенка звернути увагу на катастрофічне становище української книги.

- «Коронація слова» — єдиний в Україні справді народний літературний конкурс. Щороку люди присилають близько тисячі рукописів. І на сьогодні це єдина можливість літераторам, що живуть у провінції, звернути на себе увагу видавців, побачити виданою свою книжку, отримати свою дозу отрути, яка тепер називається піаром, а раніше — славою. Тому українство має бути вдячне голові правління ЗАТ «Крафт Фудз Україна» Юрієві Логусеві, який приїхав з Америки в Україну, щоб показати, як робиться справжній шоколад і як робиться справжня підтримка української культури. А щодо мене, то я завжди надавав перевагу «вільним хлібам». Очевидно, вже засидівся...

Тарас Федюк с любов'ю говорив про рідне місто Ананів, де творили видатні корифеї української культури. Його батьки — вчителі місцевої школи рано пішли з життя. Він з великою вдячністю згадує наставників, які помітили його талант, надрукували його перші вірші, тоді ще учня ананівської школи, — поетів Бориса Нечерду, Івана Рядченка, Володимира Гетьмана, першого редактора «Вечерней Одессы» Бориса Дерев'янка та інших відомих одеситів.

— Саме в Одесі я зрозумів, як важливо робити те, що ти бажаєш, і повинен робити, — відзначив Тарас Федюк. — Головне, берегти і як би це не було б важко, відвоювати свою особисту свободу, поважати свободу іншої людини. Можна бути вільним і сидячи у в'язниці, і не бути вільним, будучи депутатом Верховної Ради. Втрачаючи особисту свободу, ми втрачаємо свою ідентичність, духовність, творчість...»

Аби більше дізнатися про життя, світогляд та творчі здобутки Тараса Федюка, пропонуємо вашій увазі фрагменти з інтерв'ю, що було опубліковано на сайті «Взгляд из Одессы».

«...Ми були фактично повоєнними дітьми. Зброї в степах уже не було, зате бо-

єприпасів з часів війни не бракувало. Наші всі ігри були — суцільна війна. Набої, порох, снаряди, іноді навіть авіабомби правили в цих забавах за реквізит. Нашим собачкам насипали їжу в німецькі каски. Було багато румунських окупаційних металевих грошей — леїв, паперових німецьких марок. Це теж серед дітей (вкупі з радянськими орденами і медалями) часто ходило як валюта. А ще були степи, де ми весь вільний час ловили ховрахів і тарантулів, дерли сорочі гнізда. Тому хлопчиком я ріс нормальним. І єдине, що мене відрізняло від інших, — це те, що всі шкільні роки був круглим відмінником. Щоправда, серед «пацанів» це не стояло за велику заслугу. І правильно...»

«...Поштовхом для писання поезії стала смерть батька. Мені було 15. До цього вірші не читав і не любив. А от батько був книгоманом, знав і любив українську та світову поезію, захоплювався абстрактним живописом і кіно. Зібрав величезну бібліотеку, в якій чекали на мою зацікавленість перші і пізніші книжки Миколи Вінграновського, Ліни Костенко, Василя Симоненка, Бориса Нечерди, Катутла, Тібулла, Проперція, Марціала, моїх потім улюблених Лорки і Війона, антологія давньої китайської поезії...»

«...Студентом я був поганим. Ще в школі мої вірші почали друкувати в газетах та альманахах. Тому на факультеті я був, послуговуючись визначенням Романа Скиби, «поетом у законі». Крім того, познайомився з багатьма старшими письменниками, художниками, журналістами... Словом, кава, коньяк, «богема»... Таверна «Нептун» (чи не єдина таверна на весь СРСР), бар «Красний», Будинок актора... Богема була нечисленною, але доволі протестною, молодю і талановитою. Я у свої 18 був там наймолодшим. Говорили, сперечалися, читали, жартували, пліткували. Хвалили одне одного і лайали. Усе це було густо присмачене шармом південного міста. Міста, якого вже давно немає. Міста, з якого євреї виїхали до Ізраїлю та Америки, а українці — до Києва. Дякувати Богові, що не всі...»

«...Українську Одесу складала переважно творча, технічна інтелігенція, просвітяни, гуманітарне студентство. Симпатична була українська Одеса. Таке маленьке — гадаю, на дві-три тисячі людей — місто в місті. Нині маленьке місто поволі розчиняється у великому. Але не капітулює...»

«...Ще коли я навчався у школі, мої вірші помітив Михайло Панасович Стельмах. Він їх видрукував зі своєю невеличкою передмовою в «Робітничій газеті» і всіляко опікувався моїми літературними намаганнями. Це була прекрасна людина і дуже тонкий, тактовний учитель. Хочеться згадати Бориса Нечерду, який в Одесі завжди тримався якось осібно, начебто разом з усіма і водночас збоку і значно вище. Справжній поет. У всьому...»

«...Не можу не назвати Василя Земляка — письменника, до якого читач повертатиметься завжди. Аристократ. Романтик. Трудівник. «Лебідь» — як назвав його в одному зі своїх віршів Іван Драч. З приємністю згадую свої дещо пізніші контакти з Миколою Вінграновським та Григором Тютюнником. Усі вони в епоху соцреалістичного знеособлення мистецтва були особистостями. І чим завгодно, тільки не слугами цього методу і цієї епохи...»

«...Нині треба говорити не про поетичні тенденції, а про виживання поезії як такої — однієї з найважливіших складових існування української нації. Коли мені вручали одну премію, я мав змогу дуже коротко поспілкуватись з нашим Президентом. І попросив його про підтримку української поезії. Він обіцяв. Я не бачу. П'ять років тому я справді придумав таку поетичну серію. Придумав, щоб українські поети ще могли побачити надрукованими свої поезії і не подалися — всі, як один — у комерційну попсову прозу.

Було дуже важко знайти людину, яка би підтримала це починання матеріально. Але мені пощастило. Підприємець, меценат, політик Олексій Козаченко допоміг з виходом перших десяти книжок і став

фактичним засновником серії. Потім до цього процесу долучились Сергій Гриневецький, Віктор Антем'юк.

Завдяки цим людям вдалося видрукувати гарні книжки багатьох сучасних українських поетів. Серія стала міжнародною. До білоруса Андрія Хадановича та росіянина Дмитра Бикова додались норвежка Ліна Едберг та поляк Станіслав Місаковський.

Далі буде...»

Непідтверджені документальні факти

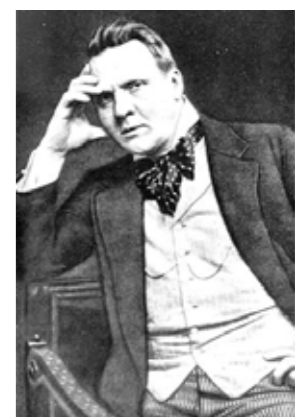
Олександр ПУШКІН

Кажуть, восени 1823 р. в Ананьїві побував Олександр Пушкін. Він супроводжував дружину графа Воронцова Єлизавету Ксавер'ївну як перекладач з молдовської. Цю мову поет вивчив легко, живучи у засланні у Кишиневі. Графиня ж, вроджена Браницька, запалилася ідеєю допомоги своїм співвітчизникам – полякам. Удруге Пушкін побував тут рік потому, коли відправлявся у заслання у село Михайлівське. Він замінив коней, виїхав на Одеську гору, озирнувся на місто, яке видно було у всій красі та виголосив: «Прощавай, чудове поселення!».

Федір ШАЛЯПІН

Також говорять, що бував в Ананьїві і Федір Шаляпін. Як повідомляла місцева газета, коли відомий бас за проханням дворянського та офіцерського зібрань на початку першої світової війни приїхав на гастролі до Одеси, ананьївська делегація умовила його дати концерт у них. Після виступу, він повернувся у свій номер у готелі «Лондон» (готель із такою назвою розташувався у приміщенні дитячого садка «Золотий ключик»), але перед входом зібрався натовп шанувальників його таланту, яким не вдалося потрапити до концертної зали. Вони аплодували та кричали: «Браво, Шаляпін!». Співака розчулила така увага, він вийшов на балкон готелю та заспівав їм арію пушкінської «Русалки» та пісню на слова Бернса «Блоха».

Леся УКРАЇНКА

Зуст в уста передається красива легенда, що Леся Українка двічі відвідала мальовниче місто Ананьїв. Вона не підтверджена ніякими документальними свідченнями, крім спогадів ананьївців, Віри Євгенівни Баранової-Смеречинської та Бориса Пантелеймоновича Робула, які в якійсь мірі відкривають завісу часу, пов'язаного з життям видатної поетеси.

І В.Баранова-Смеречинська, і Б. Робул з великою любов'ю згадують свого вчителя. Обое розповідають про цю непересічну людину, її ерудицію, великий розум, любов до літератури. В спогадах ананьївців Меделович згадується ще поряд з ім'ям Лесі Українки. Вони розповідали, що поетеса часто навідувалася до їхнього вчителя Михайла Орестовича.

- У 1937 році я, вчорашній школяр, покинув рідний Ананьїв і лише у 1944 році на чолі полку повернувся, щоб звільнити місто від ненависного ворога, - згадує почесний громадянин Ананьєва Борис Робул. – Наступного дня я був у квартирі М. О. Меделовича. Мене прийняла Віра Михайлівна Глинська, яка дбала про його житло. Там я несподівано розкрив таємницю взаємовідносин Михайла Орестовича і Лесі Українки. В одній кімнаті Глинська посадила мене в крісло, запалила свічки, зашторила вікно і запропонувала мені смикнути за мотузку. Штора піднялась і я, вільна від упереджень людина, відчув щось містичне. На мене дивилась жива Леся Українка! Її чудовий портрет з рукою, простягнутою до книжки на столі, створював ілюзію реальності...

Віра Михайлівна, задоволена ефектом, запропонувала зазірнути у папки, що лежали біля торшеру. Я був шокований ще раз. Більша папка була заповнена листами Лесі Українки, інша – листами її матері, Олени Пчілки. У мене було мало часу, тому я швидко переглянув деякі з них. Листи були чудового змісту. В них були ніжність, увага, піклування, повідомлення про життя спільних знайомих і літературні події. В одному з листів поетеси я прочитав: «Ми не винні, що нашому щастю завадили дві нездолані перешкоди...».

Віра Баранова-Смеречинська розповідала, як після похорону повернулася до спустілої оселі вчителя, і як наважилася зайти до кімнати, куди Михайло Орестович, гостинна людина, не дозволяв нікому заходити, що так дивувало усіх. Коли зайшла, то теж побачила на стіні великий портрет Лесі Українки. Так для неї розкрилася таїна кімнати

і підтвердилася велика любов, про яку між собою пошепки говорили колеги Меделовича і його учні.

Є версії, що з Лесею Українкою Меделович був знайомий ще до його приїзду в Ананьїв. Адже в них були спільні знайомі: І. Франко, В. Стефаник, М. Коцюбинський (з ним Меделович листувався за спогадами Б. Робула). Віра Глинська розповідала, що Михайло Меделович зустрів Лесю в студентські роки, коли був у Єгипті. Там, біля підніжжя піраміди Джосера, він полюбив її на все життя. Пізніше в них було багато зустрічей, в основному під час спільного лікування від туберкульозу: в Ялті, в Баден-Бадені. За припущеннями вони могли познайомитися і в родині М. Комарова. Але це все припущення.

Жила в Ананьєві і Ганна Петрівна Пуйшель, яка також в розмовах згадувала, що усі гімназистки знали, що Михайло Орестович спілкувався з Лесею Українкою і вона була його гостею в місті (Г.П. Грузиненко –Пуйшель вчилася в Ананьївській Жіночій гімназії, її викладачем літератури був Михайло Меделович у 1910-1913рр.).

Можна перейнятися питанням : чим велику українську поетесу зацікавив простий сільський вчитель? Але Меделович не був пересічною людиною. Михайло Орестович – випускник Волинської духовної семінарії. Він був людиною енциклопедичних знань, закінчив Тартуський і Празький університети, володів багатьма європейськими мовами, сам писав і прозові, і поетичні твори, мав унікальні архіви історичних цінностей, - серед яких – власноручні записи Б. Шоу, Р. Роллана, Г. Уелса, Т. Манна, С. Цвейга, І. Франка, О. Кобилянської. У двох інтелігентних, освічених людей було багато спільного.

Під час Великої Вітчизняної війни в період окупації старого вже і хворого вчителя фашисти не чіпали, навіть коли він відмовився працювати в школі. Його життя згасло в березні 1944 року, за кілька днів до визволення Ананьєва від німецько-фашистських загарбників. В останню путь вчителя провели його учні і кілька колег.

На жаль, архіви Михайла Меделовича були частково втрачені, спалені, знищені. Те, що лишилося, вивезене в роки Великої Вітчизняної війни. Та дух легенди про його палке кохання до великої поетеси досі наповнює вулиці міста. І, до речі, Михайло Орестович ніколи не був одружений...

З М І С Т

Передмова	2
Легенди, міфи, невідомі сторінки історії	3
Сучасний Ананьїв	6
Видатні постаті, яких шанує ананьївська земля	8
<i>Петро Ніщинський</i>	9
<i>Євген Столиця</i>	16
<i>Євген Чикаленко</i>	21
<i>Семен Вольфкович</i>	23
<i>Ростислав Палецький</i>	24
<i>Тарас Федюк</i>	27
Непідтвержені документальні факти	31
<i>Олександр Пушкін</i>	31
<i>Федір Шаляпін</i>	31
<i>Леся Українка</i>	32

Матеріали підготували:

О.О. Самедова

Л.Ф. Савіна

Редактор:

О.О. Самедова

Фото:

Ю.М. Федорчук

Відповідальна за випуск:

Л.Ф. Савіна

